

IDENTITI SENI BINA MALAYSIA: PENGAJARAN DARIPADA GERAKAN ART AND CRAFT DI BRITAIN

Mohamad Tajuddin Haji Mohamad Rasdi¹,

Kamarul Afizi Kosman²

¹ *Jabatan Senibina, Fakulti Alam Bina Universiti Teknologi Malaysia, 81310 Skudai, Johor*

² *Universiti Kebangsaan Malaysia, Bangi, Selangor*

ABSTRAK Tujuan utama dari tulisan ini adalah untuk mengenalpasti strategi yang terbaik untuk mencapai hasil senibina berteraskan identiti nasional dengan mempelajari strategi yang telah digunakan oleh pergerakan Art and Craft di Britain. Art and Craft telah ditubuhkan oleh John Ruskin dan William Morris pada akhir kurun ke 19 untuk memberi nafas baru kepada senibina Nasional Britain dengan mengambil kaedah menentang arus industrialisasi yang melanda Eropah. Pergerakan Art and Craft telah menghidupkan semula industri kraf tangan, menggerakkan masyarakat melalui politik, membina suatu nilai profesionalisme baru serta menerbitkan banyak tulisan bagi mendidik masyarakat Britain. Kesemua strategi ini belum dilakukan secara berfokus dalam praktis dan akademis Senibina Malaysia

Pengenalan

Dalam keghairahan arkitek Malaysia mengimplimentasikan bangunan beridentiti kebangsaan dengan cara melacurkan diri kepada 'arahan' pemerintah dan fokus minda terhadap wacana jumud etnik-senibina, kebanyakan ahli profesyen tersebut tiada lagi ingat atau mementingkan asas-asas nilai yang menghasilkan bahasa seni bina moden yang berselerak di Malaysia ini. Para pendokong identiti seni bina cuma mendakap terus arus pasca modenisme yang membenarkan kaedah menghalalkan produk daripada prinsip. Kepincangan kewibawaan arkitek terserlah dengan pendekatan kommersialisme dan perhambaan minda terhadap pandangan pemerintah. Arsitektur atau seni bina kini kehilangan pedoman dan sedikit masa lagi mungkin pupus oleh kerenahnya sendiri. Apa yang diperlukan bagi kebangkitan semula semangat professional arkitek adalah suatu pembaharuan pemikiran yang boleh mengembalikan integriti arkitek dalam kerjayanya sebagai 'visionary' dan

pentafsir nilai kebangsaan daripada pembuat rumah-rumah anak patung semata-mata. Tulisan ini memaparkan sejarah ringkas Gerakan Art and Craft di Britain yang menampilkan nilai professional yang tinggi serta maruah yang kemungkinan sukar dicapai oleh arkitek tempatan. Namun demikian, pengajaran sejarah ini penting bagi refleksi intelektual dan meditasi maruah serta spiritual golongan arkitek bagi menegakkan kembali peranannya dipersada seni dan teknologi bernilai kebangsaan.

Kepentingan Gerakan Art and Craft

Gerakan Art and Craft di Britain merupakan suatu reaksi tegas daripada sekumpulan cendekiawan terhadap kesan negatif yang ditimbulkan oleh proses revolusi perindustrian di negara tersebut. Beberapa orang cendekiawan dan ahli falsafah seperti Augustus Welby Pugin, John Ruskin dan William Morris telah menulis pada pertengahan abad ke-19 serta mengecam produk perindustrian yang tidak mempunyai nilai kemanusiaan. Suasana kerja di sektor perindustrian yang kurang selesa, penekanan terhadap unsur keseragaman dalam pengeluaran dan tiadanya ketelitian dalam penghasilan produk menjadi antara isu utama yang diperbahaskan oleh pemikir-pemikir tersebut agar suatu bentuk pembaharuan dilaksanakan untuk mencapai kesejahteraan dalam suasana kerja dan kehidupan seharian. Di dalam wacana seni binanya, peniruan semula unsur gayarupa Victoria di dalam senibina klasik ke dalam gayarupa Madieval Gothik dikecam hebat kerana ianya tidak melambangkan semangat seni bina sezaman¹. Perkembangan ideologi Gerakan Art and Craft telah dijana oleh pelbagai institusi dan pertubuhan yang menjadikan fahaman Ruskin dan Morris serta hasil penulisan daripada A.W. Pugin sebagai inspirasi dan panduan ke arah mencapai matlamat perjuangan mereka. Perlaksanaan aktiviti pembaharuan oleh pelbagai institusi dan pertubuhan yang memperjuangkan falsafah Gerakan Art and Craft tidak hanya tertumpu ke arah penghasilan rekabentuk dan pengeluaran produk sahaja tetapi juga turut melaksanakan cara hidup ideal berkonsepkan fahaman sosialis seperti yang disarankan oleh Ruskin dan Morris. Gerakan Art and Craft telah meninggalkan pengaruh yang cukup besar terhadap gayarupa senibina di Britain yang mana hukum simetri dan rekabentuk formal yang terkandung dalam prinsip gayarupa senibina

klasik telah dimansuhkan dalam rekabentuk bangunan baru dan digantikan dengan rekabentuk berdasarkan fungsi serta mempraktikkan unsur-unsur demokratik. Warisan yang paling penting daripada Gerakan Art and Craft sebenarnya bukanlah produk kraf tangan atau bangunan yang tersergam indah yang mereka hasilkan, tetapi pembinaan sebuah rangka kerja ke arah pembentukan identiti bangsa berdasarkan warisan dan potensi yang mereka miliki, merupakan sesuatu yang amat bernilai untuk diambil sebagai pengajaran.

Kelahiran Gerakan Art and Craft Di Britain

Gerakan Art and Craft di asaskan oleh pakar teori, arkitek dan pereka bentuk di Victoria, Britain pada pertengahan kurun ke-19. Tujuan penubuhannya ialah untuk menyediakan suatu kod alternatif bagi menangani kerendahan mutu produk yang dihasilkan oleh sektor perindustrian di Britain pada masa tersebut. Gerakan Art and Craft ini sebenarnya bukanlah berbentuk sebuah institusi tetapi ianya suatu bentuk fahaman yang dijayakan oleh beberapa orang individu, firma serta pertubuhan yang mempunyai kepercayaan dan matlamat yang sama dalam perjuangan mereka.

Bibit kelahiran Gerakan Art and Craft di Britain sebenarnya bermula sebelum pertengahan kurun ke-19 lagi apabila Augustus Welby Pugin (1812 – 1852) yang merupakan seorang pakar teori dan praktis telah menghasilkan penulisan yang menolak penggunaan gayarupa Victoria dalam senibina klasik yang diulang semula di zaman Madieval Gothik. Peniruan semula gayarupa silam secara membabi-buta tersebut menurut Pugin, bukan sahaja akan memberikan kesan yang kurang baik kepada gayarupa senibina itu sendiri kerana ianya tidak melambangkan semangat sezaman tetapi juga akan menggugat susun atur dan kestabilan keimanan Kristian . Untuk mencapai cita rasa yang ideal pada masa tersebut, Pugin mencadangkan agar mereka menoleh semula ke zaman pra - industri di England. Buat pertama kalinya beliau menyatakan bahawa kecantikan seni bina bergantung kepada kekuatan rekabentuk dan fungsi ianya dibina. Pada pendapat beliau, rekabentuk simetri dalam seni bina Gothik terlalu terhad kepada pengulangan gayarupa Neo-klasikal yang dianggap lemah. Pandangan Pugin tersebut turut dipersetujui oleh John Ruskin (1819 – 1900) iaitu seorang pengkritik yang juga

merupakan salah seorang daripada pengasas utama Gerakan Art and Craft. Sokongan yang diberikan oleh Ruskin tidak hanya dibuat berdasarkan pengakuan hati atau kata-kata sahaja tetapi ianya juga turut dinyatakan dalam penulisan esei yang beliau hasilkan. Salah sebuah penerbitan Pugin yang bertajuk '*The True Principles of Pointed Christian Architecture*' yang dihasilkan pada tahun 1841, telah menyediakan asas moral dan estatika terhadap Gerakan Art and Craft menjelang separuh masa kedua kurun ke-19².

Di awal penubuhan Gerakan Art and Craft, ideologi pergerakan tersebut telah tersebar dengan meluasnya melalui penerbitan dan penulisan oleh John Ruskin. Di dalam penulisan beliau, Ruskin percaya bahawa perekabentuk dan pengukir di akhir zaman pertengahan lebih seronok menyiapkan hasil ekspresi yang bebas. Penulisan beliau yang bertajuk '*Seven Lamp Of Architecture*' yang dihasilkan pada tahun 1849 telah menjadi panduan kepada arkitek dan pereka bentuk pada akhir tahun 1880-an dan awal 1890-an. Di dalam buku tersebut beliau menyarankan agar kecantikan hiasan dengan tangan lebih mencerminkan nilai kemanusiaan dan ketelitian hasil kerja³. Ketika penulisan dan syarahan Ruskin semakin mendapat tempat di kalangan artis dan golongan profesional di beberapa buah bandar besar di Britain, kepercayaan yang sama juga turut dikongsi oleh seorang tokoh yang sangat berpengaruh di kota London yang kemudiannya menjadi pengasas bersama Gerakan Art and Craft iaitu William Morris. William Morris (1834 – 96) yang datang dari keluarga berada serta mendapat pendidikan awal dalam bidang Vokasional mendapati dirinya mempunyai banyak persamaan dengan Ruskin dari segi kerjaya, falsafah serta impian mereka. Status beliau sebagai seorang pakar teori, penulis dan pensyarah yang disanjung menjadikan beliau seorang yang begitu terkenal dalam bidang pendidikan. Hasil penulisan Ruskin telah banyak mempengaruhi pendirian serta idealisme Morris terhadap pendekatan seni dan masyarakat pada zaman revolusi perindustrian di Britain pada masa itu. Di dalam penulisan beliau, Morris menyatakan tentang sebahagian keinginannya untuk menghasilkan sesuatu yang cantik tetapi pada masa yang sama amat membenci kepada suasana permodenan yang terlalu pesat. Apa yang dapat disimpulkan ialah isi penulisan dari kedua-dua orang tokoh ini banyak

berkisar mengenai apa yang mereka anggap sebagai penyakit masyarakat Britain di zaman itu⁴.

Falsafah Rekabentuk Gerakan Art and Craft

Seperti yang telah dinyatakan sebelum ini, penubuhan Gerakan Art and Craft oleh para artis dan profesional merupakan suatu reaksi tegas daripada golongan tersebut terhadap kerendahan mutu produk yang dihasilkan oleh sektor perindustrian di Britain pada masa itu. Falsafah yang diketengahkan oleh John Ruskin ataupun William Morris tidak menunjukkan sebarang kompromi terhadap sektor industri yang sebelum ini mereka anggap telah memporak-perandakan budaya hidup dan seni masyarakat di negara tersebut. Mereka telah menolak sama sekali penggunaan mesin dalam penghasilan produk kerana beranggapan kaedah tersebut telah menjauhkan pereka bentuk dari produk yang direkanya selain ianya bersifat seragam serta kurang ketelitian. Justeru, mereka menyeru supaya pengeluaran produk dihasilkan dengan menggunakan tangan kerana ianya dianggap lebih bersifat kemanusiaan serta mencerminkan keikhlasan daripada perekanya⁵. Penghasilan produk melalui hasil kerja tangan juga lebih bersifat artistik serta menonjolkan kemahiran individu kerana daya estatika yang ditonjolkan oleh pembuatnya terbit dari suasana kerja yang tenang dan bukannya beriramakan deruman mesin yang membingitkan telinga.

Di Britain, arkitek atau pereka bentuk yang bernaung di bawah payung Gerakan Art and Craft dilarang sama sekali mengambil pendekatan revivalisme dalam rekabentuk yang mereka hasilkan. Elemen hiasan atau ukiran yang melampau dalam gayarupa senibina Medieval Gothik dianggap sebagai sesuatu yang berdosa kerana kebanyakan ukiran tersebut tidak mewakili sebarang fungsi tetapi sekadar bertujuan untuk menunjukkan simbol kecantikan atau kemewahan sahaja. Ianya tidak bermaksud bahawa falsafah Gerakan Art and Craft telah menolak secara bulat-bulat penggunaan unsur tradisi atau ukiran di dalam penafsiran semula gaya rupa, sebaliknya elemen ukiran diketengahkan bukanlah bersifat peniruan semula, mengetengahkan makna atau falsafah yang baru serta mempunyai fungsi tertentu terhadap objek yang direka tersebut. Penekanan terhadap unsur regionalisme merupakan satu lagi faktor yang diutarakan di dalam penafsiran semula gayarupa menurut falsafah gerakan tersebut dan buat pertama kalinya para arkitek dan artisan

diseru agar mengambil teladan daripada pembinaan bangunan rumah ladang atau rumah orang kebiasaan di sekitar Britain pada pertengahan abad ke-18. Menurut pelopor Gerakan Art and Craft iaitu Ruskin dan Morris, rekabentuk dan pembinaan rumah sedemikian dilihat lebih secocok dengan kemampuan teknologi pembuatan di zaman ianya dibina serta gaya hidup penghuninya dengan susun atur ruang yang lebih responsif terhadap fungsi dan cuaca serta tidak mengandungi hiasan yang sengaja diada-adakan.

Falsafah Hidup Gerakan Art and Craft

Pemikiran dan kehidupan pengasas serta kebanyakan ahli Gerakan Art and Craft banyak dipengaruhi oleh ideologi sosialis yang mengimpikan kehidupan yang sejahtera, persaudaraan serta tidak mementingkan kebendaan. Ianya amat bertentangan dengan prinsip kehidupan masyarakat di zaman revolusi perindustrian yang berlumba-lumba mencari kekayaan, mengeksploitasi peluang yang terhidang dan pada masa-masa tertentu mereka tidak memperdulikan tentang nasib orang lain. Di bawah Gerakan Art and Craft, para profesional dan artisan berganding bahu mencurahkan idea dan kemahiran dalam penghasilan sesuatu rekabentuk bagi memastikan produk yang terhasil adalah sesuatu yang benar-benar bermutu dari sudut artistik dan teknikal. Pelopor Gerakan Art and Craft juga turut mempromosikan suasana hidup yang sederhana dan mengisi masa lapang dengan aktiviti yang bersifat kemanusiaan seperti beriadah, menyanyi, berlakon dan sebagainya selaras dengan fahaman sosialisme yang dipegang oleh mereka.

Kaedah Pelaksanaan Aktiviti Gerakan Art and Craft

Gerakan Art and Craft di Britain di jana oleh pelbagai institusi dan pertubuhan yang menjadikan falsafah John Ruskin dan William Morris sebagai landasan perjuangan mereka. Walaupun bergelar sebagai pengasas Gerakan Art and Craft, Ruskin dan Morris sebenarnya tidak pernah berada di bawah sebuah institusi yang sama kerana masing-masing mengepalai institusi atau pertubuhan yang berbeza dalam memperjuangkan ideologi serta impian mereka. Setelah melihat kejayaan yang begitu memberangsangkan hasil kerjasama antara individu dalam proses rekabentuk dan

pembinaan Red House miliknya, Morris telah mengorak langkah lebih jauh dengan mengembangkan potensi kerjasama yang telah sedia terjalin antara artis, pereka bentuk dan pelukis kepada skim komersil yang lebih berdaya maju.

Pembentukan Kerjasama Profesional Di dalam Skim Komersil : penubuhan firma Morris, Marshall, Faulkner & Co oleh William Morris

Pada tahun 1861, firma *Morris, Marshall, Faulkner & Co* di tubuhkan khusus dalam penghasilan seni halus, lukisan cat, ukiran, rekabentuk perabot dan kerja besi. Matlamat utama penubuhan firma tersebut ialah untuk menghasilkan keharmonian kerja dari pelbagai sudut kepakaran yang dimiliki oleh beberapa orang individu. Antara motif yang digunakan dalam hasil kerja firma tersebut ialah berdasarkan alam ciptaan tuhan seperti rupa bentuk burung dan tumbuh-tumbuhan. Mengenai kaedah dan bahan yang digunakan dalam rekabentuk produknya pula, firma tersebut mengambil pendekatan menggabungkan antara unsur tradisi dan idea baru. Kewujudan firma yang diterajui oleh Morris tersebut tidak bersifat statik dari sudut peranannya mengembangkan ideologi Gerakan Art and Craft. Walaupun selepas tahun 1867, ianya telah dimiliki secara persendirian oleh Morris namun cawangannya telah dikembangkan dengan pembukaan sebuah kedai dan sebuah bengkel yang menghasilkan '*hand – knotted*'. Menjelang tahun 1860-an dan 1870-an, Morris telah menggunakan firma luar untuk mencetak rekabentuk tekstil dari firmanya dan pada masa yang sama turut membekalkan rekabentuk kepada firma atau institusi lain⁶.

Pembentukan Guild of St George oleh John Ruskin.

Jika Morris mengambil satu pendekatan komersil dalam memperjuangkan falsafah Seni dan Krafnya, Ruskin pula mengambil pendekatan yang lebih konservatif dalam memperjuangkan ideologinya dan ianya kelihatan lebih mencerminkan matlamat sebenar gerakan tersebut yang menyeru kepada keserhanaan serta persaudaraan berdasarkan prinsip fahaman sosialis. Sebagai tanda bantahan kepada kepesatan sektor perindustrian, Ruskin telah menubuhkan kumpulan kerjanya sendiri iaitu *Guild of St George* yang mana beliau sendiri bertindak sebagai *Master* pada tahun 1871.

Ahli kumpulan tersebut hidup dan bekerja berdasarkan prinsip moral dan kepercayaan Ruskin serta bersama-sama menyumbangkan dana kewangan kepada pergerakan tersebut. Sebagai balasannya mereka akan menerima bayaran yang sama rata dari keuntungan jualan produk yang dihasilkan serta mendapat keseronokan dalam suasana kerja yang sihat dan hidup sebagai suatu komuniti yang memiliki ladang dan industri. Walaupun pendekatan yang dilakukan oleh Ruskin tersebut mendapat respon yang agak minima tetapi modul yang telah mereka laksanakan menjadi inspirasi kepada institusi lain yang ditubuhkan selepasnya.

Pembentukan Kumpulan Kerja (Guild) yang lain

Inisiatif Ruskin yang menubuhkan kumpulan kerjanya, rupa-rupanya telah memberikan kesan yang sangat besar terhadap perkembangan Gerakan Art and Craft di Britain menjelang akhir kurun ke-19 yang mana beberapa buah pertubuhan yang hampir serupa dengan *Guild Of St George* telah ditubuhkan selepas itu. *Century Guild* yang mengumpulkan beberapa orang artis di bawah satu bumbung telah ditubuhkan pada tahun 1882 oleh A.H. Macmurdo (1851-1942) iaitu seorang arkitek yang turut dianggotai oleh John Ruskin sendiri, Carlyle dan Herbert Spencer. Matlamat utama penubuhan *Century Guild* ialah untuk meningkatkan kualiti dan ketinggian rekabentuk dalam penghasilan produk bukan hanya untuk dekad tersebut sahaja tetapi juga meliputi keseluruhan abad tersebut. Prinsip utama dalam perjuangan *Century Guild* ialah profesionalisme dan persaudaraan yang mana ahlinya yang terdiri daripada profesyen yang berbeza seperti ahli ilmu keindahan atau sastera seni, bergaul secara rapat di antara satu sama lain tanpa mengira latar belakang dan kepakaran yang berbeza. Penghasilan produk oleh *Century Guild* seperti tekstil, perabot dan kerja besi telah meninggalkan rekabentuk simetri mekanikal dan hiasan victoria yang berat sebaliknya mereka muncul dengan rekabentuk baru yang lebih ringan dan menggunakan pengimbas bentuk yang berirama untuk menggambarkan keagungan organik dalam pembesaran semulajadi. Di dalam usaha memperkenalkan organisasi tersebut kepada umum, *Century Guild* telah mengiklankan diri mereka dalam pameran industri perbandaran pada tahun 1880-an dan hasilnya mereka telah mendapat

kepercayaan dari pihak swasta untuk menghasilkan rekabentuk seni bina dan reka bentuk dalaman untuk syarikat mereka⁷.

Fahaman Ruskin yang menggalakkan individualisme dan kepentingan pelaksanaan secara berhati-hati dalam penghasilan produk setiap hari dengan mengambil contoh syarikat milik Morris yang telah menyatukan rekabentuk dan pertukangan dalam skala yang besar. Dorongan yang sedemikian telah menaikkan semangat pecinta seni dan profesional di seluruh Britain khususnya di London untuk terus bersatu dan bekerjasama dalam memartabatkan hasil seni serta penghasilan produk yang berkualiti. Justeru, sebuah lagi pertubuhan seni baru yang dinamakan *Art Work Guild* (AWG) telah ditubuhkan pada tahun 1884 untuk mengumpul serta mengembangkan profesyen rekabentuk. Ianya dianggotai oleh arkitek yang berfikir bebas seperti Lethaby, E.S. Prior, Ernest Newton, Mervyn Macartney dan Gerald Harsley, kesemua mereka adalah anak murid kepada arkitek Scotland yang berpusat di London iaitu Norman Shaw. *Art Work Guild* yang juga dikenali sebagai kumpulan 15 (Group fifteen), ditubuhkan khusus dalam menentang dasar yang dilaksanakan oleh *Royal Academy* yang enggan mempamerkan objek hiasan seni dan *Royal Institute of British Architect* (RIBA) yang bersikap konservatif. Cadangan RIBA untuk melaksanakan peperiksaan berbentuk teknikal sebelum seseorang itu layak bergelar arkitek misalnya, telah mendapat tentangan yang sangat hebat daripada pertubuhan tersebut kerana mereka berpendapat dasar tersebut akan menghakis nilai seni dalam pemikiran arkitek⁸. Perancangan aktiviti AWG bukan sahaja untuk meningkatkan tahap rekabentuk sahaja tetapi juga bergiat aktif dalam aktiviti promosi yang bertemakan kesatuan dalam semua seni estatika. Perjumpaan di kalangan ahli AWG berlangsung dalam bentuk forum untuk bertukar pandangan dan teori serta tidak ketinggalan juga isu-isu sosial. Perancangan aktiviti yang mantap serta mempunyai arah tuju yang jelas oleh ahli AWG telah berjaya menarik minat arkitek tempatan di London dan pada tahun 1886, beberapa orang perekabentuk – tukang telah menyertai pertubuhan tersebut. Menjelang tahun 1890-an, AWG telah muncul sebagai pusat pergerakan Seni dan Kraf di Britain.

Inovasi Terhadap Pendekatan Kerjasama Profesional : pendekatan sosialis/komersil oleh R. Ashbee.

Fahaman sosialis yang di bawa oleh Rukin dan Morris dalam kehidupan serta kaedah berkerja ternyata telah menimbulkan kesedaran di dalam diri kebanyakan artis dan profesional tentang nilai kehidupan sebenar yang perlu mereka cari atau amalkan setelah sekian lama lemas dalam kehidupan di zaman revolusi perindustrian yang membosankan. Walau bagaimanapun, sesetengah daripada mereka menyedari bahawa keseronokan bukanlah segala-galanya kerana perut mereka perlu diisi setiap hari manakala keperluan asas keluarga juga perlu dipenuhi. Justeru, mereka merasakan bahawa perlunya mereka mencari satu peluang pasaran terhadap produk yang dihasilkan bagi memastikan 'survival' mereka serta pertubuhan yang telah dibentuk. Pada tahun 1888, sebuah pertubuhan yang menggabungkan elemen sosialis dan komersil yang dinamakan *Guild of Handicraft* telah ditubuhkan. Di pimpin oleh seorang arkitek iaitu R. Ashbee (1863 – 1942), matlamat utama penubuhannya ialah untuk mencapai kesederhanaan hidup di samping mengeratkan intergrasi dengan alam ciptaan tuhan . Pada awal penubuhannya, pusat operasi *Guild of Handicraft* bertempat di sebuah rumah ladang bercirikan kurun ke-18 di kota London. Walau bagaimanapun, pemimpin serta ahli pertubuhan tersebut merasakan bahawa suasana persekitaran di London tidak memberikan kepuasan seperti yang mereka impikan. Justeru, pada tahun 1902 mereka telah mengambil keputusan meninggalkan kota London dan berpindah ke Chipping Campden di Cotswolds yang mempunyai suasana persekitaran yang suram dan usang.

Selepas enam tahun berpindah ke Chipping Campden, *Guild of Handicraft* telah muncul sebagai sebuah syarikat sendirian berhad. Komuniti yang telah sedia dibentuk terdiri daripada lebih 100 orang tersebut, menjalani kehidupan yang ringkas dengan berpegang kepada etika bertimbal balik terhadap kesihatan yang baik serta kegembiraan dalam melakukan kerja. Suasana pembelajaran dan kerja seni berlangsung dalam suasana yang demokratik serta masa yang fleksibel manakala waktu lapang pula dipenuhi dengan aktiviti riadah seperti melakukan lawatan, berlakon, menyanyi bersama-sama dan sebagainya. Ashbee juga menyediakan

sebuah kolam renang untuk kegunaan bersama di antara ahli *Guild of Handicraft* dan penduduk asal Chipping Campden. Mengenai produk yang dihasilkan oleh ahli *Guild of Handicraft* di Chipping Campden merangkumi kerja-kerja kayu dan kerja-kerja besi. Turut di bawa bersama ke Chipping Campden ialah Essex House Press iaitu syarikat percetakan yang ditubuhkan oleh ahli *Guild of Handicraft* ketika pertubuhan tersebut masih lagi berpusat di London. Harapan paling besar Ashbee dengan penubuhan Essex House Press tersebut ialah untuk menjadikannya sebagai sebuah pusat percetakan yang bermutu tinggi yang utama di Britain di zaman itu. Selain daripada itu, ahli *Guild of Handicraft* juga turut menyumbang kepada penghasilan rekabentuk dalaman seperti kemasan bilik yang dihasilkan oleh M.H. Baillie Scott untuk Grand Duke of Hesse di Darmstadt. Guild of Handicraft telah meninggalkan pengaruh yang sangat besar ke seluruh dunia seperti yang dilakukan oleh syarikat Morris. Selama lebih daripada dua dekad mereka menyediakan model kehidupan berkumpulan, perkongsian faedah dan keseronokan dalam kerja dan menjadi inspirasi ke arah perkembangan idealisme Seni dan Kraf di kedua-dua belah lautan Atlantik⁹.

Sistem Pembelajaran Yang Dilaksanakan Oleh Gerakan Art and Craft

Proses pembaharuan terhadap rekabentuk yang telah sekian lama bertapak di dalam jiwa masyarakat bukan sahaja menuntut kepada pembentukan ideologi yang bersepadu tetapi juga dari aspek kemahiran serta pengalaman. Kebanyakan pelopor pergerakan tersebut mengambil inisiatif sendiri untuk mencari kemahiran dan pengalaman baru untuk dijadikan landasan dalam usaha memecah kebuntuan rekabentuk yang sebelum itu membelenggu pemikiran masyarakat Britain. Sebagai contoh, John Ruskin dan A.H. Markmurdo telah menjelajah keseluruhan Itali dan Prancis untuk mengkaji bahasa seni bina tradisi serta rekabentuk organik di kedua-dua negara tersebut. Kesannya, kebanyakan reka bentuk bangunan yang mereka hasilkan selepas penjelajahan tersebut bertemakan senibina organik seperti penggunaan batu sungai pada dinding fasad¹⁰. Gerakan Art and Craft juga tidak banyak membawa perubahan kepada sistem pendidikan terutamanya sistem pendidikan seni yang sedia ada kerana mereka berpendapat bahawa sistem pendidikan kelas pertengahan yang dilaksanakan ketika itu sudah memadai. Di awal penubuhan Gerakan Art and Craft, William Morris telah mengadakan kerjasama yang rapat dengan sebuah sekolah seni

iaitu Royal School of Art di Needlework dan ianya telah mempercepatkan lagi penyebaran ideologi gerakan itu melalui pensyarah dan pelajar di sekolah seni tersebut.

Menguasai Kemahiran Dan Teknologi Kraftangan Tempatan

Skala industri yang dilaksanakan oleh kebanyakan institusi atau pertubuhan yang bernaung di bawah payung Gerakan Art and Craft adalah industri bersaiz kecil sama ada diusahakan di rumah atau dibengkel-bengkel kecil di luar bandar. Walau bagaimanapun tenaga kerja yang terlibat dalam perusahaan tersebut terdiri daripada mereka yang berkemahiran tinggi serta mempunyai pengalaman yang luas dalam sesuatu bidang. Bagi meningkatkan kemahiran, arkitek atau perekabentuk biasanya akan meminta pekerja kraf tempatan yang mahir tersebut untuk mengajar mereka tentang cara-cara membuat kraf tangan tradisional. Produk seni yang dihasilkan oleh bengkel-bengkel kecil tersebut telah membuktikan bahawa mereka mampu menghasilkan produk yang lebih berkualiti berbanding dengan yang dihasilkan oleh sektor industri besar yang menggunakan mesin kerana ianya dihasilkan dalam satu ruang yang kecil selain daripada integrasi yang rapat di antara setiap peringkat pembuatannya.

Mengambil Pengajaran dari Teknologi Luar

Walaupun pendekatan Pergerakan Art and Craft begitu mementingkan penggunaan teknologi dan bahan tempatan dalam penghasilan produknya, namun satu perkembangan yang menarik telah berlaku dalam usaha mereka untuk memajukan teknologi rekabentuk dan pembuatan produk dengan mengambil contoh teknologi dari pelbagai negara telah diguna pakai. Ada satu pendapat yang menyatakan bahawa perekabentuk Gerakan Art and Craft telah mengkaji kahalusan seni melampaui sempadan Britain dan mengambil pengajaran daripada kemajuan serta kehalusan teknik pembuatan kraf tangan seperti India, Jepun dan Parsi. Di dalam bidang percetakan, mereka berpendapat bahawa tidak semestinya semua teknik percetakan mesti dipelajari dari teknologi yang terdapat di Britain sahaja kerana terdapat

sesetengah negara yang mempunyai teknik pencetakan yang sangat maju pada waktu tersebut. Syarikat percetakan Kelmscott Press milik Morris misalnya, telah mengambil contoh kerja-kerja percetakan sejarah oleh Prancis dan Jerman dalam rekabentuk kulit buku yang dihasilkan. Ahli Gerakan Art and Craft juga turut belajar sesuatu daripada kegemilangan zaman Renaissance Awal di Itali yang merangkumi strategi menarik perhatian umum terhadap seni, pemikiran romantik yang diamalkan pada waktu itu, keaslian, teknologi warna bersinar dan eksperimen dalam teknik lukisan dan kraf¹¹. Mempelajari teknik baru dari negara luar tidak bermakna bahawa mereka meniru apa yang telah dilakukan oleh orang lain sebelum itu tetapi hanya mengambilnya sebagai pengajaran bagi meningkatkan lagi kemampuan teknologi dan kemahiran yang telah sedia mereka miliki.

Sumbangan Gerakan Art and Craft Kepada Bidang Seni Bina Di Britain.

Fahaman yang dibawa oleh Gerakan Art and Craft telah membawa perubahan yang sangat besar terhadap gayarupa senibina di Britain menjelang pertengahan kurun ke-19. Walau bagaimanapun, pendekatan gerakan tersebut yang khusus berkisar di sekitar pembaharuan dalam proses penafsiran semula gayarupa senibina Gothik menyebabkan pengaruhnya banyak tertumpu kepada rekabentuk gereja, rumah kecil dan serta rumah-rumah milik bangsawan sahaja. Pengaruh rekabentuk bangunan di kawasan bandar oleh ahli gerakan Seni dan Kraf seperti rumah kedai atau bangunan pejabat begitu minimum disebabkan penggunaan bahasa senibina yang berbeza seperti Georgian kepada bangunan yang berunsurkan komersil.

Red House : jawapan awal terhadap Kriteria seni bina moden

Hasil kerja senibina pertama dari ahli Gerakan Art and Craft ialah Red House yang direkabentuk oleh Philip Webb untuk William Morris dan isteri yang baru dikahwininya iaitu Jane pada tahun 1859. Red house mendapat nama daripada penggunaan batu-bata berwarna merah yang menjadi bahan binaan utamanya. Kerjasama daripada individu yang mempunyai kepakaran yang berbeza seperti perekabentuk, tukang dan artis dalam perancangan konsep rekabentuk dan perabot dalaman telah membuahkan hasil yang begitu menakjubkan. Buat pertama kali juga rekabentuk pelan lantai

sebuah rumah telah meninggalkan kepercayaan klasik yang berbentuk simetri serta statik, sebaliknya rekabentuk pelan lantai Red House dirancang dari bahagian dalam ke luar berdasarkan aktiviti seharian yang dilakukan oleh penghuninya. Rekabentuk keseluruhan pelan rumah yang berbentuk L adalah hasil daripada susunan bilik-bilik yang mengikut orientasi dan peranan masing-masing serta disambung dengan pembinaan kaki lima yang panjang. Ruang-ruang seperti bilik makan, dapur serta bilik penyediaan makanan dihadapkan ke bahagian barat untuk mendapat cahaya matahari petang manakala bilik tidur anak-anak pula diletakkan pada kedudukan yang terlindung daripada bunyi-bunyian yang terhasil daripada aktiviti petang.

Red House juga direkabentuk dan dibina berdasarkan kesesuaian dengan teknik pembinaan tempatan. Ianya menggunakan batu-bata berwarna merah terang di bahagian dalam dan luarnya manakala rekabentuk bumbung yang berbentuk kon yang terletak di bahagian halamannya pula merujuk kepada rekabentuk bumbung rumah salai yang terletak di sekitar Kent iaitu lokasi ianya dibina. Rekabentuk fasad rumah tersebut juga telah mengetengahkan fahaman demokratik dalam seni bina yang mana rekabentuk serta saiz antara tingkap-tingkapnya tidak terikat kepada hukum keseragaman sebaliknya rekabentuk serta saiz tingkap yang berbeza telah disesuaikan dalam susun atur yang harmoni¹².

Prinsip rekabentuk dan kaedah kerja yang dilaksanakan dalam pembinaan Red House telah memberikan inspirasi serta contoh yang sangat berguna kepada perekabentuk dan arkitek dalam Gerakan Art and Craft dalam tempoh setengah abad selepas itu. Walaupun pelbagai ekspresi rekabentuk serta prinsip-prinsip baru yang dihasilkan oleh arkitek serta perekabentuk lain selepas itu, namun prinsip asas yang di ketengahkan dalam konsep reka bentuk Red House masih terus diguna pakai oleh mereka. Selain daripada itu, hasil penulisan daripada Augustus Welby Pugin, John Ruskin dan William Morris terus menjadi panduan yang berguna kepada arkitek dan pereka bentuk yang bernaung di bawah payung Gerakan Art and Craft di dalam melakukan proses pembaharuan rekabentuk yang mereka perjuangkan. Sebagai contoh, tiga prinsip utama yang diutarakan oleh Pugin iaitu kejujuran dalam penggunaan struktur, rekabentuk yang asli serta penggunaan bahan binaan tempatan

terus dipraktikkan oleh arkitek dari gerakan tersebut melalui penampilan rekabentuk bangunan yang mereka hasilkan. William Butterfield (1814-1900) misalnya yang merekabentuk bangunan gereja serta kediaman paderi telah menonjolkan elemen senibina Gothik melalui kesan imiginasi yang ditonjolkan melalui karektor semulajadi bahan, warna serta unsur-unsur praktikal yang dikaitkan dengan peranan bangunan tersebut.

Eksperimentasi Rekabentuk Seni Bina oleh Pendokong-pendokong Art and Craft

Arkitek atau perekabentuk yang menganggotai Gerakan Art and Craft sebenarnya terdiri daripada pemikir dan mereka yang mencari suatu pembaharuan di dalam profesyennya. Justeru, mereka bukan hanya bersifat menerima bulat-bulat saranan atau falsafah yang diketengahkan oleh pelopor gerakan tersebut sebaliknya turut memberi cadangan atau mengetengahkan falsafah baru yang mereka fikirkan boleh memberikan kebaikan kepada perkembangan Gerakan Art and Craft. Antara falsafah baru yang diperkenalkan ialah pengambilkiraan unsur tradisi setempat di dalam rekabentuk bangunan baru serta memperakui hak arkitek untuk mengetengahkan pendekatan estetikanya. George Devey (1820 – 86) iaitu seorang arkitek yang telah merekabentuk lebih daripada 20 buah rumah kecil dan '*country house*' telah menggunakan pendekatan tersebut dalam projek rekabentuk terbarunya. Di dalam rekabentuk sebuah *country house* di Kent, beliau menggunakan rekabentuk atap genting bersegi empat yang kecil serta sebahagian daripada dinding rumah tersebut terdiri daripada papan (bahagian atas). Ianya sebagai tanda hormat kepada elemen-elemen rekabentuk rumah serta gereja abad ke-15 yang terletak berhampiran dengannya. Norman Shaw (1831-1921) pula mengetengahkan satu lagi falsafah baru iaitu kebebasan visual dalam senibina Victoria di Britain. Apa yang dilakukan oleh beliau ialah menukar persepsi arkitek atau perekabentuk sebelum itu yang menganggap bahawa rekabentuk country-house perlu mempunyai unsur-unsur revival dengan memperkenalkan tatabahasa gayarupa eclectic melalui penggabungan bahan binaan yang berbeza seperti rekabentuk fasad yang terdiri daripada separuh kayu atau jubin dan digabungkan dengan penggunaan batu-bata atau batu-batan tempatan. Penggunaan bahan binaan yang berlainan tersebut kemudiannya

dipadankan pula dengan penggunaan tingkap tinggi yang berbentuk grid. Shaw juga begitu meminati ekspresi ketinggian di dalam bangunan yang mana pada kebanyakan rekabentuk *country house* yang beliau hasilkan mempunyai elemen corong asap yang tinggi dan besar di bahagian bumbung rumah tersebut¹³.

Pembaharuan dalam kaedah rekabentuk dan suasana kerja yang dicanangkan oleh Gerakan Art and Craft tidak bermakna bahawa mereka telah menghapuskan terus warisan senibina tradisi yang miliki sejak zaman-berzaman. Bagi pelopor gerakan tersebut, kewujudan bangunan tradisi adalah penting dalam memastikan kesinambungan budaya dan tamadun bangsa mereka selain ianya dapat dijadikan ukuran ke arah pembentukan ideologi senibina baru yang lebih baik mengikut kesesuaian sesuatu zaman. Justeru pada tahun 1877, Society For The Protection of Ancient Building (SPAB) telah ditubuhkan oleh William Morris . Ianya menjadi pusat pertemuan para artis, pencinta keindahan, ahli sejarah dan arkitek yang mempunyai minat yang tinggi di dalam proses pemeliharaan dan pemuliharaan bangunan lama. Pada tahun 1880-an SPAB semakin dikenali sebagai sebuah pertubuhan 'anti pengikisan' yang memainkan peranan penting proses pemuliharaan bangunan tradisi serta menyedarkan masyarakat mengenai betapa pentingnya proses pemuliharaan bangunan lama dilaksanakan

¹⁴

Kesimpulan

Gerakan Art and Craft di Britain boleh memberi pengajaran yang amat berguna kepada kita tentang bagaimana sebuah rangka kerja penafsiran semula gayarupa produk harian dan senibina yang mencerminkan identiti sesuatu bangsa atau negara itu boleh dibentuk. Walaupun gerakan tersebut dijana oleh pelbagai pihak yang berbeza, tetapi pegangan terhadap satu ideologi serta kaedah pelaksanaan yang selaras menunjukkan seolah-olah ianya gerakkan oleh sebuah institusi sahaja. Gerakan Art and Craft sebenarnya telah berjaya mengatasi satu cabaran yang paling berat iaitu merubah persepsi masyarakat terhadap pembaharuan budaya dan cara hidup asal mereka. Ideogi sosialis yang mengimpikan kehidupan yang sederhana

serta persaudaraan pada mulanya dipandang sinis tetapi akhir diperakui akan kebbaikannya dan mendapat sambutan dari kalangan masyarakat, artis dan profesional. Untuk melakukan perubahan rekabentuk dan cara kerja dalam pengeluaran sesuatu produk tidak semestinya memerlukan kaedah pengeluaran berskala besar tetapi cukup sekadar industri yang diasaskan di rumah atau di bengkel-bengkel kecil serta berselerak, merupakan antara faktor kejayaan Gerakan Art and Craft dalam penghasilan produk kerana ianya bukan sahaja kurang berisiko tetapi juga tidak memerlukan modal yang besar serta kualiti barangan yang lebih terkawal. Di dalam bidang seni bina, Gerakan Art and Craft telah menunjukkan beberapa kaedah pendekatan serta falsafah yang berbeza dalam usaha memperjelaskan maksud pembaharuan yang mereka perjuangkan. Ianya telah menunjukkan bahawa proses penafsiran semula bukanlah sesuatu yang tertumpu kepada fasad bangunan atau keseronokan mata memandang sahaja tetapi beberapa aspek lain seperti psikologi, kemampuan teknologi, fungsi, unsur romantik tradisi, daya inovasi serta etika perlu diberi perhatian. Pengaruh Gerakan Art and Craft tidak hanya memberi implikasi terhadap budaya dan senibina di Britain sahaja tetapi melangkaui sempadan negaranya yang mencakupi benua Eropah dan Amerika seperti Scotland, Ireland, Jerman dan Amerika Syarikat menjelang akhir kurun ke-19 dan awal kurun ke-20.

Rumah Red House oleh Phillip Web ini meletakkan asas revolusioner Seni Bina Moden pada awal kurun ke 20. Falsafah 'form follow function' serta nilai adaptasi bahan vernakular menjadikan ia contoh unik identity kebangsaan nasional.

dipadankan pula dengan penggunaan tingkap tinggi yang berbentuk grid. Shaw juga begitu meminati ekspresi ketinggian di dalam bangunan yang mana pada kebanyakan rekabentuk *country house* yang beliau hasilkan mempunyai elemen corong asap yang tinggi dan besar di bahagian bumbung rumah tersebut¹³.

Pembaharuan dalam kaedah rekabentuk dan suasana kerja yang dicanangkan oleh Gerakan Art and Craft tidak bermakna bahawa mereka telah menghapuskan terus warisan senibina tradisi yang miliki sejak zaman-berzaman. Bagi pelopor gerakan tersebut, kewujudan bangunan tradisi adalah penting dalam memastikan kesinambungan budaya dan tamadun bangsa mereka selain ianya dapat dijadikan ukuran ke arah pembentukan ideologi senibina baru yang lebih baik mengikut kesesuaian sesuatu zaman. Justeru pada tahun 1877, Society For The Protection of Ancient Building (SPAB) telah ditubuhkan oleh William Morris . Ianya menjadi pusat pertemuan para artis, pencinta keindahan, ahli sejarah dan arkitek yang mempunyai minat yang tinggi di dalam proses pemeliharaan dan pemuliharaan bangunan lama. Pada tahun 1880-an SPAB semakin dikenali sebagai sebuah pertubuhan 'anti pengikisan' yang memainkan peranan penting proses pemuliharaan bangunan tradisi serta menyedarkan masyarakat mengenai betapa pentingnya proses pemuliharaan bangunan lama dilaksanakan

14

Kesimpulan

Gerakan Art and Craft di Britain boleh memberi pengajaran yang amat berguna kepada kita tentang bagaimana sebuah rangka kerja penafsiran semula gayarupa produk harian dan senibina yang mencerminkan identiti sesuatu bangsa atau negara itu boleh dibentuk. Walaupun gerakan tersebut dijana oleh pelbagai pihak yang berbeza, tetapi pegangan terhadap satu ideologi serta kaedah pelaksanaan yang selaras menunjukkan seolah-olah ianya gerakkan oleh sebuah institusi sahaja. Gerakan Art and Craft sebenarnya telah berjaya mengatasi satu cabaran yang paling berat iaitu merubah persepsi masyarakat terhadap pembaharuan budaya dan cara hidup asal mereka. Ideogi sosialis yang mengimpikan kehidupan yang sederhana

serta persaudaraan pada mulanya dipandang sinis tetapi akhir diperakui akan kebbaikannya dan mendapat sambutan dari kalangan masyarakat, artis dan profesional. Untuk melakukan perubahan rekabentuk dan cara kerja dalam pengeluaran sesuatu produk tidak semestinya memerlukan kaedah pengeluaran berskala besar tetapi cukup sekadar industri yang diasaskan di rumah atau di bengkel-bengkel kecil serta berselerak, merupakan antara faktor kejayaan Gerakan Art and Craft dalam penghasilan produk kerana ianya bukan sahaja kurang berisiko tetapi juga tidak memerlukan modal yang besar serta kualiti barangan yang lebih terkawal. Di dalam bidang seni bina, Gerakan Art and Craft telah menunjukkan beberapa kaedah pendekatan serta falsafah yang berbeza dalam usaha memperjelaskan maksud pembaharuan yang mereka perjuangkan. Ianya telah menunjukkan bahawa proses penafsiran semula bukanlah sesuatu yang tertumpu kepada fasad bangunan atau keseronokan mata memandang sahaja tetapi beberapa aspek lain seperti psikologi, kemampuan teknologi, fungsi, unsur romantik tradisi, daya inovasi serta etika perlu diberi perhatian. Pengaruh Gerakan Art and Craft tidak hanya memberi implikasi terhadap budaya dan senibina di Britain sahaja tetapi melangkaui sempadan negaranya yang mencakupi benua Eropah dan Amerika seperti Scotland, Ireland, Jerman dan Amerika Syarikat menjelang akhir kurun ke-19 dan awal kurun ke-20.

Rumah Red House oleh Phillip Web ini meletakkan asas revolusioner Seni Bina Moden pada awal kurun ke 20. Falsafah 'form follow function' serta nilai adaptasi bahan vernakular menjadikan ia contoh unik identity kebangsaan nasional.

Nota

1

¹ Elizebeth Cumming & Wendy Kaplan (1995). *The Art And Craft Movement* : 9 - 11

² Peter Davey (1980), *Art And Craft Architecture : The Search for Earthly Paradise* terbitan Architectural Press : London,mukasurat 11- 15.

³ Ibid.

⁴ Ibid

⁵ Elizebeth Cumming dan Wendy Kaplan (1995) *The Art And Craft Movement* terbitan Thames and Hudson ,mukasurat 67 – 106.

⁶ Elizebeth Cumming dan Wendy Kaplan(1995), *The Art And Craft Movement* terbitan Thames and Hudson ,mukasurat 17 – 18.

⁷ Elizebeth Cumming dan Wendy Kaplan (1995), *The Art And Craft Movement* terbitan Thames and Hudson , mukasurat 24– 26.

⁸ Elizebeth Cumming dan Wendy Kaplan (1995),*The Art And Craft Movement* terbitan Thames and Hudson, mukasurat 26 – 27.

⁹ Elizebeth Cumming dan Wendy Kaplan (1995),*The Art And Craft Movement* terbitan Thames and Hudson ,mukasurat 27 – 28.

¹⁰ Peter Davey(1980), *Art And Craft Architecture : The Search for Earthly Paradise* terbitan Architectural Press : London mukasurat 17.

¹¹ Elizebeth Cumming dan Wendy Kaplan (1995), ‘ *The Art And Craft Movement*’ terbitan Thames and Hudson mukasurat 67 – 106.

¹² Peter Davey(1980) ‘*Art And Craft Architecture : The Search for Earthly Paradise*’ terbitan Architectural Press : London mukasurat 30 - 34.

¹³ Peter Davey(1980), ‘*Art And Craft Architecture : The Search for Earthly Paradise*’ terbitan Architectural Press : London mukasurat 18 - 20.

¹⁴ Peter Davey(1980), *Art And Craft Architecture : The Search for Earthly Paradise* terbitan Architectural Press : London, mukasurat 25 -29.